

Könyvtári kis tükör Ajánló könyvjegyzék

Magyar történelem, világtörténelem 1945—1980

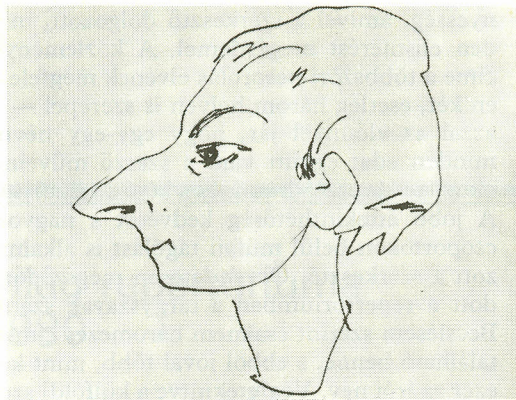
Nem szeretem a szórszálhasogató nyelvészkedést, most mégis nyelvészeti kérdéssel kezdem. Egy kicsit mindig zavarban vagyok, ha az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ ajánló könyvjegyzékeinek sorozatcímét le kell írnom. Könyvtári *kis tükör*nek vagy *kistükör*nek írjam-e? Sem a *Helyesírási szótárban*, sem a *Helyesírási tanácsadó szótárban* nem szerepel ez a szóösszetétel, és a sorozat új kötete sem osztja el bizonytalanságomat, mert abban is mind a két változat megtalálható. A címlapon *kis tükör*, de a címlap hátoldalán a címleírásban már *kistükör* formában olvasható. Melyik a helyes? Nyelvérzekem a *kistükör* felé hajlik. Egy kiagyalt szójátékkal próbálom érzékeltet-

ni, hogy miért. Ha valaki a *kisautójával* elvisz egy *kiskocsmába* és annak *kisasztalánál* *kisszéken* ülve megiszom egy *kisüstit*, majd *kistányérból* *kiskanállal* *kispörköltet* kóstolgatok és *kisfröccsöt* kortyolgatva *kiskáté* helyett a sorozat új kötetét lapozgatom, bizony én azt is *kistükörnek* vélem, mert ez a szóösszetétel ugyanúgy típust, fajtát fejez ki, mint a szójátékban szereplő többi. Apróság ez, mégis érdemes volna szakember bevonásával eldönteni, hogy melyik változat a helyes, és az „így is – úgy is” helyett kizárólag ebben a formában kellene írni.

A legújabb ajánló jegyzék, amelyet *Bereczky László*, a sorozat főszerkesztője állított össze, az 1945-től 1980-ig megjelent magyar nyelvű

történelemtudományi művek közül a legfontosabbnak vélt alkotásokra hívja fel a figyelmet, azokra a könyvekre, amelyek a legjobban segíthetik a magyar és a világtörténelem megismerését, elsajátítását. A válogató bibliográfia összeállítása mindig nehezebb, felelősségteljesebb munka, mint az adott korszak teljes anyagának feltárása, mert nemcsak mérlegelést, hanem a művek értékelését, minősítését is megkívánja. Bizonyos értelemben tehát erre is érvényes az, amit *Georges Duby*, a nagy francia történész a történetírásról mondott: „A történetírók nem az igazi történelmet írják, hanem a történetírók történelmét, mert mindenki önmagán át írja a történelem képét.” A válogató se bújhat ki a bőréből, ő is önmagán szűri át a rendelkezésre álló anyagot, tehát a válogatás egy kicsit a válogatót is tükrözi. Ez a kötet nemcsak tükrözi, hanem egyértelműen dicséri is összeállítóját, akinek főszerkesztőként a sorozat egészének színvonalában is meghatározó szerepe van.

Bereczky — a sorozat ajánló jellegének megfelelően — mértéktartóan határozta meg a kötet rendeltetését: az általános történelmi tájékozódás segítése; az, hogy könnyen és gyorsan megtalálható legyen, milyen műveket érdemes elolvasni a magyar vagy a világtörténelem egészéből, egy-egy korszakáról. Az évtizedekkel ezelőtt divatos ajánlójegyzékektől tehát, amelyeknek jó része megrekedt a szellemi ínség-konyhai menük színvonalán, nem a célkitűzés különbözteti meg, hanem a megvalósítás. A kistükör sorozat egyik fő érdeme, hogy nem a kezdő vagy az úgynevezett átlagolvasók vélt igényeihez igazodik — bár azok számára is készül —, hanem tudatosan és tudományos igényvel igyekszik segíteni a tájékozódásban a közművelődési könyvtárak olvasóinak minden rétegét, azokat is, akik a történelmet nem a felnőttek mesepótlékaként olvassák, hanem tanulmányaikhoz, kutatásaikhoz keresnek forrásokat. Ebből következik másik érdeme: a könyvtárosoknak is fontos segítőjévé vált. Nincsenek általánosítható ismereteim használatáról, de szakszervezeti és községi könyvtárban egyaránt tapasztaltam, hogy a kistükör eddig megjelent kötetei a könyvtáros gyakran használt tájékoztatási segédleteként ott sorakoznak a kölcsönzőpult mögött, hogy mindig kéznél legyenek. (Az újabb kiadások előtt érdemes lenne a könyvtárosok szélesebb körének a véleményét megismerni, hogy a szerkesztésben a gyakorlati felhasználók tapasztalatait is figyelembe vehessék.)

Az új kötet 597 művet sorol fel, tehát jóval többet, mint amennyi a kisebb vagy akár a közepes nagyságú községi és szakszervezeti könyvtárak állományában megtalálható. Első részében a magyar, a másodikban a világtörténelemmel foglalkozó művek leírásai szerepelnek csaknem azonos terjedelemben. A magyar történelmet 311, a világtörténelmet 286 mű képviseli, a mindkettőt bevezető *Általános résztől* eltekintve történelmi korok szerinti csoportosításban, s egy-egy koron belül külön-külön fejezetet szentelve a fontosabb korszakoknak és a meghatározó jelentőségű történelmi eseményeknek.

A terjedelmi keret és a bibliográfia célja egyaránt szigorú rostálásra készítette az összeállítót, s ebben következetesen ragaszkodott a sorozat jól megválasztott alapelvéhez. Bátran kirostálta a megjelenésük idején fontosnak tartott, de mára már elavultnak tekinthető műveket, ugyanúgy, mint a csak szakemberek érdeklődésére számot tartó munkákat, amelyek elolvasásához, megértéséhez szakismeretre van szükség. Ilyen módon — a tudományos igényességről való lemondás nélkül — sikerült megteremtenie a kötet arányos felépítését, amely a történelemmel még csak ismerkedő emberek érdeklődését kielégítő, de mások által is haszonnal forgatható könyvektől (Képes történelem; Népszerű történelem; dokumentumregény, visszaemlékezés, emlékirat stb.) az alpművekig, az egyetemi szintű összefoglalásokig, a résztémákat és a különleges szakkérdéseket elmélyülten tárgyaló munkáig a tudományág legfontosabb kiadványainak széles skáláját sorolja fel.

Egyetérthetünk a szerkesztővel abban is, hogy válogatásának középpontjába a politikai történelmet állította. Ha a modern történetu-

domány kibővült kereteinek megfelelően a gazdaságtörténeti, történelemszociológiai, társadalomtörténeti, művelődéstörténeti stb. műveket is bevette volna összeállításába, ez csak a politikai történelem, illetve a szakterületek anyagának erős megnyirbálásával lett volna megvalósítható. A jobbik megoldást választotta tehát, amikor megelégedett annyival, amennyit a szakterületekből a kötetben szereplő nagy összefoglalások és korszak-monográfiák tükröznek.

Szembetűnő, hogy mind a magyar, mind a világtörténelmi résznek legvérszegényebb fejezete a legutolsó: a *Magyarország története 1945 óta* és a *Napjaink történelme*. Ez azonban nem az összeállító hibája, hanem a történetírás sajátosságából ered. A múlt történetét könnyebb megírni, mint a közeli eseményeket, amelyek még nem estek át a történelem időszűrőjén. Így erről a korról még kevés az események fontossági arányait torzításmentesen ábrázoló történelmi munka. Az összeállító viszont csak abból válogathat, ami van. Ezért aztán a *Napjaink történelme* című fejezet csak részleteket villant fel, nem ad átfogó képet a világ 1945 utáni történelméről, s a hazánkban végbement korszakos történelmi változásról és fejlődésről is elég szegényes képet kapunk. Ezeknek a fejezeteknek a gazdagítása érdekében hasznos lett volna — bár ez a keretek átlépésével járt volna — néhány olyan, fontosabb mű felvétele, amely egyébként a társadalomtudományok keretébe tartozik.

A kötet használatát jól segítik az annotációk, amelyek nem csupán tartalmi ismertetések, hanem eligazítást adnak abban a tekintetben is, hogy az adott mű milyen szempontból közelíti meg a témát, hogyan foglal állást a vitatott vagy még le nem zárt kérdésekben. Nem a legszerencsésebb azonban, hogy azoknak a műveknek, amelyeknek két kiadása is szerepel a kötetben (*Képes krónika; Mohács emlékezete; Rákóczi emlékiratai*), egymástól eltérő szöveggel és adatokkal két annotációja van, mint-ha nem is ugyanarról a műről volna szó. De a fordítottjára is van példa: Rákóczi emlékiratairól ugyanazon az oldalon kétszer olvashatjuk ugyanazt a hat sort. Egyszerűbb és célszerűbb lett volna a két annotációt összevonva csak az egyik kiadásnál közölni, a másiknál pedig csak a két kiadás közti eltérést ismertetni.

Úgy érzem, hogy az olvasók és a könyvtárosok egyaránt haszonnal forgathatják a kötetet. Kár, hogy a szerkesztők nem segítik őket — főként a könyvtárosokat — abban, hogy gyorsan használhassák. Az egyik régebbi kötetről írván már megkérdeztem, most megismétlem: miért nincs a köteteknek mutatójuk, hogy aki egy bizonyos művet keres, pillanatokon belül megtalálhassa? És ha katalógusnak is szánják a jegyzékeket, az egyes csoportokon belül, a sorrendi összevisszaság helyett, miért nem alkalmazzák a katalógus-szerkesztés valamelyik megszokott rendszeremű eszközeit, például a betűrendbe sorolást? (1984. OSZK KMK — *Műzsák* 227 l. 45 Ft.)

Könczöl Imre

Kérdezz — felelek

Egy könyvtár vezetője kérdezi a jubileumi jutalomra való jogosultságról:

„Egyik könyvtárosunk ez év februárjában meghalt. 1985. szeptember 8-án vált volna jogosulttá a 25 éves jubileumi jutalomra. Az összeget a költségvetésben meg is terveztük. A jutalmat szeretnénk az örökösöknek kifizetni, annál is inkább, mert az elhunyt felesége szintén a könyvtárban dolgozik. Van-e lehetőség a jutalom kifizetésére?”

Válasz:

A jubileumi jutalom — a *Munka Törvénykönyve* (Mt.) 48. paragrafusának (2) bekezdése

szerint — a huszonöt, a negyven, illetve az ötven évet *munkaviszonyban töltött* dolgozók részére jár. A levélben említett könyvtáros 1985. szeptember 8-án töltötte volna be a huszonöt éves munkaviszonyát, ez év februárjában még nem volt ennyi munkaviszonyban töltött ideje. Emiatt a jubileumi jutalomra nem szerzett jogosultságot, azt az örökösöknek sem lehet kifizetni.

Más volna a helyzet, ha a könyvtáros a huszonöt éves munkaviszonyát még halála előtt betöltötte volna, de a jutalom kifizetésére már nem kerülhetett sor. Ebben az esetben a jutalmat az örökösöknek ki kellene fizetni.